

LÁSZLÓ KRASZNAHORKAI

RAT I RAT

oceanmore

“This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.”

“Projekt je realiziran uz potporu Europske komisije. Ova knjiga odražava isključivo autorove stavove, a Komisija nije odgovorna za bilo kakve uporabe informacija koje su u njoj sadržane.”

Education and Culture DG

Culture Programme

Naslov izvornika:

Krasznahorkai László

Háború és háború

copyright © Krasznahorkai László, 1999.

sva prava pridržana

© za hrvatsko izdanje OceanMore

© za prijevod OceanMore

nakladnik

Naklada OceanMore d.o.o.

info@oceanmore.hr

www.oceanmore.hr

urednica

Gordana Farkaš-Sfeci

Zagreb, veljača 2014.

prvo izdanje

ISBN 978-953-332-015-1

**LÁSZLÓ
KRASZNAHORKAI
Rat i rat**

s mađarskoga prevela
Viktorija Šantić

ocean**more**

I. Poput kuće u plamenu.....	9
II. Svečano raspoloženje.....	65
III. Već je i cijela Kreta.....	117
IV. Stvar u Kölnu	145
V. Na putu prema Veneciji	169
VI. Možete ih izvesti	197
VII. Neće ponijeti ništa	253
VIII. Bili su u Americi	283

Žalosna su nebesa.

I. POPUT KUĆE U PLAMENU

1. *Više mi nije važno što ću umrijeti*, rekao je Korin i nakon duge tišine pokazao prema obližnjem poplavljenom rudarskom oknu: – *Jesu li ono labudovi?*

2. Na sredini željezničkog nathodnika opkolilo ga je sedmero djece, u polukrugu, čučėći, gotovo ga pritisnuvši uz ogradu, baš kao prije pola sata kad su ga bili napali da ga orobe, točno tako, samo što ga sad više nitko nije pokušavao ni napasti ni orobiti, jer je postalo očito da se zbog nepredvidivih posljedica takve kao što je on napasti i orobiti može, ali se ne isplati, jer po svemu sudeći on zaista nema ništa, a ono što ima to je nesaglediv teret, tako da kad se ovaj, Korin, u određenoj točki svojeg nesuvislog, razmahanog, ali po njima “inače ubitačno dosadnog” monologa polako srušio, i to otprilike u onoj točki gdje je počeo pričati o gubitku vlastite glave, nisu ustali, nisu ga ostavili ondje kao budalu, nego su ostali onako kako su se i zatekli, radi onoga zašto su došli, u

polukrugu, čučeci, nepomični, jer se u međuvremenu smračilo, jer im je tama koja je padala u industrijskoj tišini sumraka oduzela moć govora, i jer je upravo *to* ukipljeno, nijemo stanje i inače najdublje izražavalo njihovu pozornost, kojoj je, nakon što se Korin iz nje izvukao, preostao tek jedan predmet: tračnice ispod njih.

3. Nitko od njega nije tražio da govori, htjeli su da im da novac, no unatoč tomu on im ga nije dao, već je rekao da ga nema i govorio, isprva zapinjući, poslije tečnije, naposljetku nezaustavljivo, ali govorio je, sasvim očito zato što se prestrašio očiju sedmero djece, ili kako je poslije i sam ustvrdio: jer mu se želudac stisnuo od straha, a kad se njemu, rekao je, želudac počne stiskati od straha, po svaku cijenu mora početi govoriti, a kako strah nije jenjavao jer je bilo neizvjesno jesu li naoružani, sve se dublje uvaljivao u priču, odnosno, uvaljivao se sve dublje nastojeći im ispričati sve, napokon nekome ispričati sve, jer otkako je u tajnosti – i to u posljednji tren! – krenuo na, kako ga je nazvao “veliko putovanje”, otada ni s kim nije bio razmijenio ni riječi, ni jedne jedine riječi, smatrajući to preopasnim, a nije baš imao ni s kim, jer se putem nije baš imao prilike susresti s nekim bezazlenim ili s nekim koga se ne bi morao kloniti, naime njemu nitko nije bio dovoljno bezazlen i svakoga se morao kloniti, jer on, rekao je to još na početku, u svakome vidi nekoga tko je izravno ili iz pozadine povezan s njegovim progoniteljima, nekoga tko je u bližoj ili daljoj ali svakako u vezi s onima koji po njemu znaju za svaki njegov korak, samo što je on brži, govorio je poslije, uvijek je “barem za pola dana” brži od njih, međutim cijena njegovih trkačkih pobjeda po vremenima i mjestima bila je: ni s kim ni riječi, samo sad, iz straha, pod prirodnim pritiskom straha, približavajući

se sve važnijim područjima svojega života, pružao im je tako sve intimniji i sve dublji uvid da ih time potkupi, da ih privoli na svoju stranu, da iz napadača jednostavno ispere napadača i da pridobije sve sedmero: jer nije ovdje riječ tek o pukoj predaji, već o predaji kojom je pretekao napadače.

4. U zraku se osjećao miris katrana, težak, prodo-
ran, gust miris katrana kojemu nije pripomogao ni jak vjetar, vjetar koji ih je inače već bio propuhao do kosti i koji je miris samo šibnuo uvis i vrtio ukrug ne uspijevajući ga promijeniti, te je tako u čitavu kraju, na kilometre, a pogotovo tu – između čvorišta tračnica koje su se pristižući s istoka poput bridova lepeze ovdje odmah i razilazile, i ranžirnog kolodvora Rákosrendező koji se nazirao u pozadini – zrak bio takav, po katranu, zrak za koji je bilo nemoguće odrediti što je sve još osim mirisa nataložene čađe i dima, stotina tisuća željezničkih kompozicija koje su ovuda protutnjale, prljavih pragova, tucanika i čeličnih šina u sebi sadržavao, a sadržavao je nedvojbeno više od toga, neke druge, skrivenije elemente koji se riječima mogu tek naznačiti ili ih je čak sasvim nemoguće imenovati, među njima zacijelo i onaj ogroman teret ljudske uzaludnosti koji su, promatrano odavde, s visine nathodnika, u onim stotinama tisuća željezničkih kompozicija ovamo dopremili u zastrašujuću nesvrhovitost združeni milijuni emetičnih voljā, kao što ga je zsigurno natapao i onaj lebdeći duh pustoši, napuštenosti, sablasnoga tvorničkog mrtvila, duh koji se desetljećima poput brave polako spuštao na taj kraj, kraj u kojem se Korin pokušavao smjestiti, on, koji je u svojem bijegu samo htio – neprimjetno, brzo, nečujno – prijeći na drugu stranu kako bi nastavio svoj put prema pretpostavljenom

središtu grada, a sad se takoreći morao namjestiti u ovoj vjetrovitoj, hladnoj točki svijeta, uhvatiti se za, iz razine oka znakovite ali inače, naravno, nasumične pojedinosti – ogradu, rubnik nogostupa, asfalt, metal – ne bi li se tako željeznički nathodnik, tu, nekoliko stotina metara od ulaza u ranžirni kolodvor Rákosrendező, iz nepostojećeg komada svijeta prometnuo u postojeći komad svijeta, u jednu od važnijih početnih postaja njegova novoga života ili *amoka*, kako je to sam poslije formulirao; obični nathodnik preko kojega bi inače, da ga nisu zadržali, bez razmišljanja prešao.

5. Počelo je iznenada, bez najave, predosjećaja, pripreme, zaleta, u jednom ga je trenutku točno na četrdeset četvrti rođendan pogodila spoznaja na užasno bolan način, točno onako, rekao je, kako ga je maloprije pogodilo ono sedmero djece, tu na sredini nathodnika, jednako neočekivano i nepredvidivo, sjedio je na obali rijeke, jer nije imao volje otići kući u prazan stan baš na rođendan, tamo gdje je i inače ponekad znao sjediti, sjedio je tako, i stvarno ga je iznenada snašlo, pričao je, da Bože mili!, ništa mu nije jasno, ajme, nema pojma ni o čemu, Isuse, ne shvaća svijet, a prepao se već i od toga što se čitava stvar u njemu oblikuje na taj način, na nivou općega mjesta, banalnosti, mučne naivnosti, ali upravo se o tome i radilo, kaže, najednom se kao četrdesetčetverogodišnjak osjetio strašno glupim, kao isprazna, teška budala uzevši u obzir kako je četrdeset četiri godine *shvaćao* svijet, dok zapravo, uvidio je tada tamo pokraj rijeke, ne da ga nije shvaćao, nego mu ama baš ništa nije bilo jasno, dok je najgore od svega bilo to što je četrdeset četiri godine mislio da mu je jasno, kad ono nije, to je bilo ono najgore te rođendanske večeri, tamo u samoći pokraj

rijeke, ono najgore, k tomu s tom spoznajom nije došlo do onoga “aha, sad dakle razumijem”, jer time nije stekao novo znanje u zamjenu za staro, već samo neku užasnu zavrzlamu, te kad bi poslije počeo misliti o svijetu – a one se večeri užasno duboko zamislio nad svijetom – mučio se da ga shvati, no nije išlo, zavrzlama je postajala sve nesagledivijom, imao je osjećaj da je upravo ta zavrzlama smisao svijeta čijim razumijevanjem toliko razbija glavu, da je dakle svijet istovjetan s vlastitom zamršenošću, do toga je bio došao i nije se predao kad je nekoliko dana poslije primijetio da mu se s glavom nešto počelo događati.

6. Tada je već godinama živio sam, pričao je sedmoricu dječaka i sam čučeci leđa pritisnutih o ogradu nathodnika na fijučućem studenačkom vjetru, sam, rekao je, jer mu je brak zbog slučaja Hermes već prije bio propao (rukom je dao znak da će naknadno ispričati što se tada zbilo), nakon čega ga je “jedna vruća ljubav toliko opržila” da je rekao nikad više, ženama se nikad više neće ni približiti, što naravno nije značilo potpunu izolaciju, jer, gledao je Korin dječake, uvijek bi se našle žene za povremene teške noći, a i samo u osnovi sâm, jer naravno, zbog rada u arhivu bio je u poslovnim odnosima, zbog susjeda u susjedskim odnosima, zbog uličnog prometovanja u uličnim odnosima, zbog odlazaka u kupovinu i krčme u kupovinskim i krčmarskim odnosima s različitim ljudima, i da ne nabraja, uglavnom, kaže, kad se sad na to osvrne, ostao je u blizini velikog broja ljudi, čak i u najudaljenijem dijelu te blizine prilično velikog broja, sve dok se i ovi nisu od njega udaljili, uglavnom od onoga trenutka kad je u arhivu, na stubištu, na ulici, tijekom kupovine ili u krčmi malo-pomalo bio primoran priznati da smatra kako će nažalost izgubiti glavu, jer kad su shvatili da on

to ne misli slikovito, u prenesenom značenju, nego zaista onako kako kaže, to jest da će nažalost, po svoj prilici ostati skraćen za glavu, projurili su pokraj njega kao da bježe iz kuće u plamenu, tada je sve oko njega u trenutku nestalo, a on je ondje stajao poput kuće u plamenu, a počeli su time što su ga ignorirali i ne bi mu se obraćali u arhivu, nastavili su tako što mu ne bi odzdravili i ne bi jeli s njim za istim stolom, sve dok ga naposljetku, kad bi ga ugledali na ulici, nisu počeli izbjegavati, shvaćate?, upitao je Korin sedmoricu dječaka, izbjegavali su ga na ulici, to ga je pogodilo najviše od svega, dodao je, više i od onoga što mu je zadesilo vratne kralješke, budući da je, rekao je, upravo u ovom stanju imao najveću potrebu za suosjećanjem, i vidjelo se na njemu da bi najradije nastavio priču do najsitnijeg mogućeg detalja, jednako kao što se i na sedmorici dječaka vidjelo da im uzalud govori jer njih sedmorica ionako ni na što ne bi odgovorila, cijela ih priča nije ni zanimala, pogotovo od dijela kad je “tip krenuo o gubitku glave”, kako su poslije prepričavali drugima, tu im je, kažu, bilo “dosta”, pogledali su se, najstariji je u znak dogovora kimnuo ostalima, što je značilo nešto poput “pustimo, ne isplati se”, nakon čega su samo nastavili čučati bez riječi promatrajući čvorište tračnica, te bi katkad, kad bi pod njima protutnjio koji teretnjak, netko od njih zapitao koliko još, na što bi uvijek isti onaj, plavokosi pokraj najstarijeg, pogledao na sat i rekao da će javiti kad dođe vrijeme, a dotad neka budu kuš.

7. Da je Korin znao da je odluka, i to baš ta, pala, da je primijetio to kimanje, tada naravno ništa ne bi bilo kao što je bilo, međutim kako nije primijetio, nije ni znao, i bilo je očito da u sebi stvari tumači sasvim drugačije nego kakve su doista bile, njega je cijela ta situacija – to

čućanje na vjetru među tom djecom – sve više uznemiravala, pogotovo stoga što se ništa nije događalo i što nije izlazilo na vidjelo što zapravo žele, i žele li uopće išta, morao je naći objašnjenje zašto ga ne puštaju, ili zašto ga ne ostave kad ih je već uvjerio da nema novca i da je sve ovo suvišno, bilo je potrebno objašnjenje koje je on bio i pronašao samo što iz perspektive sedmorice dječaka ono nije bilo pravo, jer za njega, koji je točno znao koliko mu je novca ušiveno u lijevo krilo kaputa, ta nepomičnost, ta nijemost, to što ništa ne poduzimaju i što se ništa ne događa, sve je to dobivalo sve više na važnosti i sve ga je više zastrašivalo, umjesto da osobno svemu tomu prida manje značenje i bude smireniji, stoga bi, unatoč tomu što se u prvoj polovici svakoga trenutka spremao da skoči i pobjegne, na kraju svakog od tih trenutaka ipak ostajao, kao netko tko upravo to i želi, i pričao, kao netko tko je tek počeo, to jest istovremeno je bio spreman i na bijeg i na ostanak, ali se uvijek odlučivao za ostanak, iz straha, naravno, više im puta priopćivši koliko mu je drago što će ga u tom krugu od najvećeg povjerenja u koji je dospio napokon saslušati, gdje ima toliko toga reći, štoviše, gdje ima nevjerovatno mnogo toga reći, jer to je, kaže, kad bolje razmisli, u najužem smislu riječi zaista nevjerovatno, sve to što mora ispričati da bi stvari postale jasne: u srijedu, odnosno ne zna sad baš točno kad, ali prije otprilike trideset-četrdeset sati, došao je sudbonosni dan kad je shvatio da mora krenuti na zaista “veliko putovanje”, dan kad je shvatio da sve, od Hermesa do samoće, za njega vodi u jednome smjeru, kad je shvatio da zapravo već jest na putu jer se sve već posložilo i jer je sve već propalo, odnosno da se *prije njega* sve već posložilo, a da je *poslije njega* sve već propalo, kako to, govorio je Korin, u slučaju takvih “velikih putovanja” prema redu stvari izgleda obično i biva.

8. Rasvjeta je gorjela samo iznad uzlaznih i silaznih stuba, bacajući svjetlo pod stalnim udarima vjetra u obliku dvaju divljih, nakostriješenih stogova između kojih su na nekih tridesetak metara sve preostale neonske cijevi na nathodniku bile razbijene, tako da onamo gdje su oni čučali svjetlost uopće nije dopirala; pa ipak, međusobno su se nepogrešivo osjećali, kao što su zbog razbijenih neonskih cijevi osjećali i tamnu, ogromnu masu neba, neba koje bi odraz svoje tamne, ogromne, od zvijezda drhtave mase možda i moglo vidjeti u golemom željezničkom krajoliku koji se pod njima prostirao, da je između drhtavih zvijezda i bezbrojnih zagasito crvenih svjetala semafora razasutih među tračnicama bilo ikakve veze; no nije bilo nikakve veze, jer nije bilo uzajamnog reda i nije bilo uzajamne povezanosti, samo zasebnog reda i zasebne povezanosti i gore i dolje i svuda, jer su šuma zvijezda i šuma semafora slijepo gledale jedna drugu, kao što su i sva velika načela postojanja bila slijepa jedna na druge, slijepa je bila tama i slijep je bio sjaj, ali slijepa je bila i zemlja i slijepo je bilo nebo da bi se u izgubljenom pogledu višega nazora stvorila mrtva simetrija prostranosti te unutar nje u sredini, naravno, jedna sitna mrlja: Korin... na nathodniku... i sedmero djece.

9. Bio je totalni luđak, pričali su sutradan nekome u okolici, lik je apsolutno bio totalni luđak, jednostavno munjena budala, govorili su, koju smo ipak trebali nekako dokrajčiti jer s takvima nikad ne znaš hoće li guknuti, ipak je svima vidio lica, dodali su poslije među sobom, možda je zapamtio kakvu su odjeću, cipele i ostalo imali na sebi to popodne, da, uvidjeli su sutradan, trebali su ga dokrajčiti, samo što na to nitko nije mislio na vrijeme, mirno su visili gore na nathodniku jer je

ispod sve bilo unaprijed uredno pripremljeno, samo su promatrali iznad čvorišta tračnica tamni krajolik, čekali su prvi signal iz daljine za vlak u šest i četrdeset osam pa da se tada brzo sjure do željezničkog nasipa, smjeste iza grmlja i neka započne veselje, dakle nikomu, primijetili su, nikomu nije palo na pamet da bi igra mogla završiti i drugačije, drugačije to jest potpunom pobjedom, premda bi to bio najveći, savršen pogodak, odnosno smrt, zbog čega, naravno, čak i tukac poput ovoga predstavlja nedvo-smislenu opasnost jer bi, kažu, mogao progovoriti, mogao bi sasvim neočekivano u toj svojoj histeriji javiti muriji, a razlog zbog kojega je sve završilo na taj način, i zbog kojega su oni možda tako razmišljali, jest taj što ga uopće nisu bili slušali, uopće, inače bi im bilo jasno da im baš on od svih nije predstavljao nikakvu opasnost, s obzirom na to da poslije nije znao ni da se tu uopće išta i dogodilo u šest i četrdeset osam, on je ionako sve više ponirao u strah, a zbog straha u pripovijedanje koje, mora se priznati, već od samoga početka nije imalo nikakvu strukturu, ništa čime bi privukao pozornost, tek ritam i... zasićenost, jer je sve htio ispričati odjednom, jer se i u njemu samom sve što mu se dogodilo, sve što je otkrio nalazilo odjednom, sve što se sklopilo u jedinstvenu cjelinu te srijede ujutro, prije trideset ili četrdeset sati, dvjesto dvadeset kilometara odavde u turističkoj agenciji, baš kad je trebao doći na red i pitati kad polazi prvi vlak iz Budimpešte, i koliko stoji karta, kad je dakle kod blagajne iznenada osjetio da *to ovdje ne smije* pitati, i da je u istom tom trenutku primijetio nešto u odrazu na reklamnom panou kod blagajne – odnosno dva djelatnika Okružne psihijatrije prerušena u dva čovjekoljubiva idiota, a zapravo dvije takozvane njegovateljice kojima je iz svake pore isparavala sirova agresivnost – iza svojih leđa, kod ulaza.

10. Djelatnici Okružne psihijatrije, rekao je Korin, nikad mu nisu objasnili ono radi čega je počeo onamo zalaziti: kako dakle cijeli taj sustav, od prvoga vratnog kralješka do ligamenta, uopće funkcionira, nisu mu dali objašnjenje, i to zato što nisu ni mogli, jer oni od svega toga ništa nisu razumjeli, jer im je u glavama vladao neopisiv mrak, samo su zabezeknuto gledali, kao telad u šarena vrata, a zatim su se pretvarali kao da je pitanje samo po sebi glupo te time ujedno i znak, opipljiv dokaz njegova ludila, a već i to, pogledali bi se znakovito i lagano kimali glavama, što im uopće dolazi s takvim pitanjem, već i to, je li, dovoljno govori, te bi zatim cijelu stvar nekako odbacili, što je, naravno, za jedinu posljedicu imalo da pitanja na tu temu više nije ni postavljao, nego je, s obzirom na to da je čitav problem u međuvremenu i dalje nepokolebljivo nosio na plećima, pokušao sâm odgonetnuti što dakle znači taj prvi vratni kralješak i što znači taj ligament, kako dakle izgleda taj kritični spoj, uzdahnuo je Korin, kako je to njegova lubanja samo tako *obješena* na najviši pršljen njegove kralješnice, kad bi svojedobno bio samo pomislio na to, govorio je sada, da su dijelovi zatiljne kosti uzglobljeni s prvim vratnim kralješkom, kad bi samo bio pomislio na to da je njegova lubanja ligamentima pričvršćena za kralješnicu i da je to ono što *sve to* drži na okupu, od same slike te nutrine, kad bi na to bio pomislio prošli bi ga trnci, a prolaze ga i danas jer je i nakon prilično kratkog ispitivanja i prilično kratkog samopromatranja bilo jasno da je upravo *to* jedan od najprofinjenijih, najosjetljivijih, najranjivijih i najnezastićenijih spojeva u sustavu, te stoga upravo u njemu leži problem, u tom spoju počinje, ustvrdio je, i u tom spoju završava, jer ako liječnici iz rendgenskih snimaka nisu uspjeli iščitati ništa relevantno, što se i dogodilo, onda za

njega, nakon što je donekle već bio prodro do nešto dublje razine ispitivanja i samopromatranja, ni na trenutak nije bilo dvojbe da bol ukazuje na to, na ovu točku spajanja i uzglobljenja, na taj doticaj prvog vratnog kralješka i zatiljne kosti, te je zato samo po sebi razumljivo da svu pozornost treba usmjeriti upravo ovamo, ili na ligamente, tada još nije bio potpuno siguran, no ono u što jest bio siguran, ono što je pouzdano osjećao po bolovima u vratu i leđima koji su iz dana u dan, iz tjedna u tjedan, iz mjeseca u mjesec postajali sve jači, bilo je da je proces započeo i da nezaustavljivo napreduje, te sve, činjenično gledano, rekao je, neizbježno vodi prema definitivnom slomu odnosa između lubanje i kralješnice te naposljetku dakle *nimalo figurativno* – jer zašto i bi?, pokazivao je Korin na vrat, neće valjda ova tanka kožica sve to održati zajedno?! – gubitku glave.

11. Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam, devet pari tračnica se moglo izbrojiti ondje dolje s vrha nathodnika, a njima sedmorici drugo nije ni preostalo nego da ih broje i da ih pogledom iznova i iznova prate do željezničkog čvorišta, prema tami u kojoj se od crvenih semaforskih svjetala sve tek naziralo, drugo ništa, dok su tako čekali da se vlak u šest i četrdeset osam napokon pojavi u daljini, jer se napetost koja je nakon prijašnje smirenosti iznenada svima bila ispisana na licu više nije odnosila ni na što drugo osim na dolazak vlaka u šest i četrdeset osam, a što se tog seronje tiče, kako su ga nakon prvih nekoliko pokušaja napokon bili prozvali dok su su-tradan iznosili dojmove, početne nade vezane uz njegovo orobljavanje da im minute čekanja još brže prođu su se izjalovile već nakon prvih četvrt sata po stješnjavanju u kut, te sve i da su htjeli ne bi se mogli usredotočiti ni na

jednu jedinu riječ onog nepresušnog, beskrajnog monologa koji je ovaj tu, u sredini kruga, stiješnjen uz ogradu nezaustavljivo pilio i pilio i pilio, prepričavali su sutradan, a oni su se jednostavno isključili, kažu, drukčije se to ne bi ni moglo izdržati, jedino tako, potpuno isključenog mozga, dok bi ga se inače, da su bili uključeni, dodali su, bili riješili samo da ne izgube razum, a oni su se nažalost u ime zdravoga razuma isključili, pa je tako izostalo i čitavo potkresivanje muda, a nije trebalo izostat, krivili su jedni druge, jer nije dobro što je tako ispalo, ponovili su više puta, jer u normalnim okolnostima njih sedmorica su jako dobro znala koje bi mogle biti posljedice da svjedok poput ovoga ovdje ne nestane, a suviše je spomenuti da njima, koji su u ozbiljnijim gradskim četvrtima već polako stjecali titulu “koljača”, zadatak ne bi bio sasvim nov, a ni osobito rizičan.

12. Ono što se na njega sručilo, vrtio je Korin glavom još uvijek u nevjerici, u početku je bilo gotovo nezamislivo i gotovo nepodnošljivo, jer nakon zapažanja i utvrđivanja zamršenosti stvari, nakon početnog suočavanja jednim se udarcem morao razračunati s “bolesno hijerarhijskim svjetonazorom”, srušiti “lažnu piramidu”, osloboditi se one izrazito moćne ali nadasve djetinjaste iluzije uvjetovane sigurnim snalaženjem da je svijet nekakva apsolutna cjelina, i da ta cjelina ima nekakvu vječnu postojanost i vječnu supstanciju, i da unutar te vječne postojanosti i vječne supstancije ima jedinstvenu strukturu čiji su dijelovi u strogoj korelaciji, te da čitav sustav ima određeni smjer, razvoj, napredak, brzinu, to jest neki elegantni, zaokruženi sadržaj, svemu je tomu na samom početku jednom i zauvijek morao reći ne, da bi zatim znatno poslije, oko stotog koraka, recimo to tako,

govorio je, morao ispraviti ono što je isprva bio nazvao razračunavanjem s hijerarhijskim razmišljanjem, međutim to ispravljanje i razračunavanje nije bilo potrebno da bi tu uređenost svijeta koja se uzdizala poput piramide i koja nije osporavala njegov razum izgubio zauvijek kao kakvu zabludu ili netočnost, jer ne, na osobit, krajnje osobit način, rekao je, nije izgubio ništa, naime dogodilo se to da ona stanovita rođendanska večer nije bila polazna točka gubitka, već dobitka, i to gotovo nezamislivog, gotovo nepodnošljivog dobitka, jer tada se ondje, u onom polaganom procesu između riječne obale i stotog koraka unutrašnje borbe, nakon uviđanja njegove zastrašujuće zamršenosti, pokazalo da svijeta nema, ali se pokazalo i to da cjelokupnog uz njega vezanog toka mišljenja itekako ima, štoviše, da u svojim tisućama i tisućama inačica svijet jedino tako i postoji: u obliku tisuća i tisuća predodžbi ljudskoga duha koji ga opisuje, dakle, rekao je, postoji tek kao riječ, poput Riječi koja lebdi nad vodama, odnosno, dodao je, tada mu je odjednom postalo jasno da je bio u krivu, uvjet ispravnosti je ispravan odabir, a mi ne trebamo birati nego se pomiriti, ne birati između ispravnog i pogrešnog, nego se pomiriti s tim da nam ništa nije povjereno, shvatiti da ispravnost bilo kojeg velikog sustava ideja ne ovisi o njegovoj istinitosti, jer ne postoji mjerilo za usporedbu, već o njegovoj ljepoti, i sama ta ljepota pobuđuje vjeru da je ljepota ispravna – to je ono što se dogodilo, rekao je Korin, to je ono što se dogodilo između one rođendanske večeri i onog stotog koraka promišljanja, shvaćanje neizmjerne važnosti vjere, ponovna spoznaja drevnog znanja da svijet stvara i održava s njim povezana vjera te da ga prestanak vjere u njega briše, uslijed čega se, naravno, rekao je, na njega smjesta sručilo zapanjujuće, strahovito bogatstvo, jer je od tog trenutka znao da sve što

je bilo nekad postoji i danas, a on je neočekivano zalutao na tako neopisivo tegobno mjesto s kojega se jasno vidi, ah, kako da i započne, uzdahnuo je, pa da recimo... Zeus još uvijek postoji i da svi bogovi s Olimpa još uvijek žive, da na nebu još uvijek obitavaju Jahve i Bog te iza njih sve aveti ovoga svijeta; da se ne trebamo bojati, i da se trebamo bojati jer ništa ne iščezava bez traga, jer ono što nije, jednako tako ima svoj red kao i ono što jest; još je uvijek tu i Alah i pobunjeni Princ i sve mrtve zvijezde na nebesima, ali tu je i pusta Zemlja sa svojim bezbožnim zakonima, baš kao i strašna činjenica pakla i kraljevstvo demona: stvarnost, tisuće i tisuće svjetova, rekao je Korin, svaki uređen prema posebnom – uzvišenom ili zastrašujućem – redu, na tisuće i tisuće svjetova, govorio je povišenim glasom, u jedinstvenoj nepostojećoj korelaciji – tako je tada razmišljao o stvarima, pričao je sad, i kad je dospio do tuda, te iznova i iznova proživio ovo bezgranično obilje postojanja, tada mu se s glavom počelo događati nešto o čijem je pretkazivom ishodu maloprije već podnio izvještaj, možda je ovo bogatstvo, ova neiscrpna bogova i prošlosti ono što nije mogao podnijeti, uostalom ne zna, do dana današnjeg mu nije jasno kako je točno, ali je u svakom slučaju istovremeno s pojavom bolova u vratu i leđima počeo zaboravljati, sve redom, neselektivno, bez pravila i stihijski, ispočetka se nije mogao sjetiti gdje je ostavio ključeve koje je imao u ruci, i na kojoj je stranici dan prije stao s čitanjem, zatim što se sve dogodilo u srijedu tri dana prije od jutra do večeri, potom stvari koje su bile važne, hitne, dosadne i beznačajne, naposljetku se, kaže, nije mogao sjetiti majčina imena, mirisa bresaka, poznatih lica za koja nije znao odakle su mu poznata, za obavljene je svakodnevne zadatke bio zaboravio da ih je obavio, jednom riječju, kaže, zaista mu je sve počelo nestajati iz

glave, čitav svijet, malo-pomalo, ali i ovaj put bez veze i smisla, kao da je još uvijek bilo dovoljno ono što bi tako ostalo, ili kao da je uvijek nešto bilo važnije od onoga što je neka viša, neshvatljiva sila kod njega osudila na zaborav.

13. *Možda sam se napio vode iz Lete*, rekao je Korin, i dok je snuždeno odmahivao glavom, naznačujući time da okolnosti izvršenja čina po svoj prilici nikad neće saznati, izvadio je kutiju Marlbora: – *Ima li netko vatre?*